BEYKOZ 2020 SEMPOZYUMU

BEYKOZ 2020 SEMPOZYUMU

TEBLİĞLER KİTABI

BEYKOZ
SEMPOZYUMU

BEYKOZ 2020
SEMPOZYUMU

Tebliğler Kitabı

Beykoz Kitaplığı: 13
Sempozyum: 3

Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı

Yayın Koordinasyon
Bünyamin Korkmaz
Basri Akdemir

Yayın Yönetmeni
İsmail Coşkun

Yayın Hazırlık
Muzaffer Topcu
Hasan Otman

Editör
Hilal Yurdakul

Tasarım
Mert Uğurdil
İsmet Akın

Yapım
0212 447 74 47

ISBN 978-605-74802-1-7

Baskı - Cilt
Lapiz Kültür Sanat ve Koleksiyon Ürünleri San. Tic. Ltd. Şti.
Mahmutbey Mah. Taşocağı Yolu Cad. No:25/264 Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 47421

1. Baskı, Şubat 2021

Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları: 45

BEYKOZ 2020 SEMPOZYUMU

Tebliğler Kitabı

Sempozyum Başkanı
Murat Aydın / Beykoz Belediye Başkanı

Bilim Kurulu Üyeleri
Prof. Dr. Süha Göney / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Korkut Tuna / İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Levent Şahin / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Gül / İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Gülden Erkut / İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Önder Küçükerman / Haliç Üniversitesi
Prof. Dr. Murtaza Bedir / İstanbul Üniversitesi
Dr. Fahri Solak / Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Arif Kolay / Dumlupınar Üniversitesi
Fuat Selim Ramazanoğluları / Mimar
Saadet Özen / Araştırmacı-Yazar
Dr. Ergin Çağman / Bandırma Üniversitesi
Dr. Murat Dinçer Çekin / Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Çokgezen / Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Zekai Mete / Bandırma Üniversitesi
Dr. Murat Koraltürk / Marmara Üniversitesi

Tertip Heyeti
İsmail Coşkun İstanbul Üniversitesi (Tertip Heyeti Başkanı)
Rahmi Deniz Özbay Marmara Üniversitesi
Yücel Bulut İstanbul Üniversitesi
Enes Kabakçı İstanbul Üniversitesi
Murat Şentürk İstanbul Üniversitesi
Basri Akdemir Beykoz Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü
Şefik Memiş İstanbul Ticaret Üniversitesi (Sempozyum Sekreteri)

Danışma Kurulu Üyeleri
Prof. Dr. Halil Akkanat / Türk Alman Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mahmut Ak / İstanbul Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Erol Özvar / Marmara Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mehmet Durman / Beykoz Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Sabahattin Aydın / Medipol Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Bayram Öztürk / İstanbul Üniversitesi
Ahmet Katırcı / Beykoz Kaymakamı
Ali Zengin / Beykoz Eski Belediye Başkanı
Muharrem Ergül / Beykoz Eski Belediye Başkanı
Ahmet Nezih Galitekin / Araştırmacı – Yazar
Erkin Saygı / Paşabahçe Cam Fabrikası Eski Genel Müdürü
İdris Kurt / Beykoz Belediyesi Eğitim Gençlik ve Spor Komisyonu Üyesi
Manolya Demirören Tekin / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı
Bünyamin Korkmaz / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı
Engin Köklü / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı
Fatih Sağlam / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı
Feruz Kutsal / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı
Selami Keskin / Beykoz Belediye Başkan Yardımcısı

TAKDİM

Değerli Dostlar,

Beykoz 2020 Sempozyumu, Covid-19 salgınının tüm insanlıkla beraber ülkemizi etkilediği bu dönemde bizler için yeni yöntemler ve yeni çıkış yolları oluşturma gayretinin somutlaştığı bir alan oldu. Türkiye'nin akademik birikimini bir araya getiren Sempozyum, ilçemizin geçmişteki izlerinin tezahür ettiği, bugününün biçimlendiği ve geleceğinin kurgulandığı bir iklim sağladı. Bu o kadar zengin bir birikimdi ki, salgının tüm kısıtlayıcılığına rağmen üç gün süren sempozyumda açılış oturumu ile birlikte 17 bilimsel oturum gerçekleştirildi. Bu oturumlarda 128 akademisyen ve uzmanımız 69 tebliğ sundu. Bazı akademisyenlerimiz maalesef ki virüse yakalandıkları için sempozyuma katılamayıp kitabımızda tebliğleriyle yer aldılar.

Bizlere rehberlik eden sempozyumlar hem geçmişi anlamlandırmamızda hem de geleceğe yürüyüşümüzde toplumsal hafızamızı diri tutmamıza yardımcı olurlar. Yaşantısını tümüyle hatırlayabilen insanlar kuşkusuz daha huzurlu ve mutludur; onlar ne yaptıklarını ve nereye yürüdüklerini daha iyi bilirler. Aynı durum toplumlar ve şehirler için de geçerlidir: Şehirlerin de hafızası vardır. Bu hafızanın diri tutulması, unutturulmaması, gelecek nesillere aktarılması gerekir. İşte bizim de sempozyumlarla Beykoz'da yapmak istediğimiz şey budur.

Sempozyumların öğreticilik vasfına, ilk sempozyumumuz önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu sempozyumla birlikte Beykoz'da tarımın potansiyelini öğrenip ilgili projeleri geliştirme konusunda harekete geçtik ve alım garantili tarım projesini başlattık. Böylece Beykoz'daki kayıtlı çiftçilerimizin sayısını %300 artırdık. Yine Belediyemizin 150 yıllık tarihini ve eski logosunu sempozyum sayesinde öğrendik. Benzer şekilde, "Beykoz 2020 Sempozyumu" da bizleri heyecanlandıran pek çok projenin doğmasına yol açtı.

Sempozyumlarımız, Beykoz'da başlattığımız kültürel hamlenin beslenme kaynağıdır. "Beykoz Kitaplığı" adı altında başlattığımız yayın çalışmamızda yer alan kitapların önemli bir bölümü, sempozyumda sunulan bildirilerden yola çıkılarak oluşturuldu. Sempozyumların diğer bir faydası ise akademik bir yapının Beykoz Belediye yönetimine destek sunmuş olmasıdır. Onlarca akademisyenin katılımıyla "Gönüllü Danışman Kadrosu" oluşturulmuş ve böylece belediyenin neredeyse her icraatının bilimsel süzgeçten geçirilmesi sağlanmıştır.

Beykoz 2020 Sempozyumu, izah ettiğimiz bakış açımızın da bir yansıması olarak salgın ortamına rağmen oldukça büyük bir başarıyla hayata geçirildi. Elinizdeki bu kitap ise sempozyumun sona ermesinden sonra tebliğlerin bir araya toplanmasıyla yayına hazırlandı. Kitabın hazırlanmasında emeği geçen başta Tertip Heyeti Başkanımız Prof. Dr. İsmail Coşkun olmak üzere tüm Bilim Kurulu, Danışma Kurulu ve Tertip Heyeti Üyelerimize ve fedakâr mesai arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Murat Aydın
Beykoz Belediye Başkanı

SUNUŞ

Prof. Dr. İsmail Coşkun / Sempozyum Düzenleme Heyeti Başkanı

Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı ile yine karşınızdayız. Beykoz 2020 Sempozyumu, salgın şartlarında çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Salgın şartları, işin örgütlenmesinden çalışmaların gerçekleştirilmesine, saha çalışmalarından metinlerin üretilme sürecine değin çok şeyi etkiledi. Buna rağmen sempozyum eksiz bir katılım ve iyi işleyen bir organizasyon süreciyle herhangi bir aksamaya meydan vermeden tamamlanabildi. Sempozyumun tamamlanmasını müteakip tebliğlerde son gözden geçirmeler de gerçekleştirilip sempozyum kitabının basımı sürecine girildi. Beykoz 2019 Sempozyumu'na göre biraz daha hacimli bir sempozyum kitabıyla karşınızdayız.

Bu sempozyumla; Beykoz ve çevresine, tarihine, toplumsal hafızasına, kentsel dinamiklerine ve toplumsal yapısına ilişkin bilgi üretimini teşvik ve üretilen bilgiyi Beykoz sakinlerinden başlayarak kent-kent kültürüyle ilgili çalışmalarda bulunanlarla, tarih, sosyoloji, coğrafya sahalarından başlayarak diğer beşeri bilim şubelerinde çalışan bilim insanlarıyla paylaşmak amaçlandı. *Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı* bu anlamda Beykozlular dâhil Türk bilim ve kültür çevrelerinde, bilhassa kent, kent çalışmaları, sosyoloji ve kent kültürü ile uğraşan kesimlerde yoğun bir ilgiyle karşılandı. Bu ilgi, Beykoz 2020 Sempozyumu'na daha yüksek oranda bir katılımla kendini gösterdi.

Beykoz 2020 Sempozyumu'nda özellikle tekrara düşmeme konusuna çok dikkat edildi. Bir önceki sempozyumla kıyasla, tarihle ilgili çalışmalara daha sınırlı yer verildi. Beykoz ve çevresine ilişkin tarihi açığa çıkarma anlamında bir nebze derinleştirici, zenginleştirici, daha derleyici toparlayıcı olmaya yönelik tebliğler, yine sempozyumun önemli bir başlığını oluşturdu.

Beykoz 2020 Sempozyumu'nda bu sene geçtiğimiz yıldan farklı olarak beş ayrı konu / saha sempozyumun odağında yer aldı: jeolojik yapı, coğrafi yapı, orman dokusu ve sürdürülebilirliği, tarım ve kültürel miras. Bu yıl ilk kez Beykoz ve çevresinin jeolojik yapısına ilişkin tebliğler sempozyumun içeriğinde yer aldı. Beykoz'un jeolojik yapısına yönelik ilgimizi önümüzdeki dönemde de sürdürme çabası içinde olacağız. Beykoz'un coğrafyası bu yıl yerleşme tarihinden Beykoz ilçesinde her biri ayrı şehir hüviyetinde olan Beykoz, Paşabahçe, Kanlıca, Anadolu Hisarı gibi şehir merkezlerinin ayrıntılı incelenmesine; kırsal yerleşmenin nüfus dinamiklerinden şehir merkezlerinin özelliklerine kadar kapsamlı bir biçimde sempozyum içeriğinde yer aldı. Beykoz 2021 Sempozyumu'nda da Beykoz ve çevresinin coğrafi yapısını coğrafyacılarımızla birlikte ele almayı sürdüreceğiz.

Beykoz ve çevresinin orman dokusu, sempozyumun merkezi temalarından birini oluşturdu. Söz konusu orman dokusunun korunması, sürdürülebilirliği, hâlihazır durumu, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konuları son derece önemlidir. Bilim insanlarınca yürütülen çalışmaların neticeleri, sempozyumda sunulan tebliğlerle Beykoz sakinlerinin ve konuyla ilgili çevrelerin dikkatine sunuldu. Coğrafi yapıda olduğu gibi orman dokusu hakkındaki çalışmaları Beykoz 2021 Sempozyumunda da sürdürmek istiyoruz.

Beykoz, tarihsel olarak İstanbul'un önemli iaşe merkezlerinden birisi olmuştur. Taze meyve ve sebze ihtiyacının yanında, gül yetiştirilmesinden başlayarak çiçek ziraatı da İstanbul şehir merkezinin ihtiyacını karşılama görevini görmüştür. Halen Beykoz köy yerleşmelerinin birinin 'Zerzevatçı' adını taşıması, bu tarihsel rolün günümüze ulaşan bir yansımasıdır.

Beykoz Belediye Başkanlığı'nın 2019 seçimlerini müteakiben öne çıkardığı projelendirme alanlarından birisi de tarımdır. Tarım Çalıştayı, Beykoz kırsalında sözleşmeli tarım uygulamalarına geçilmesi Beykoz Belediye Başkanlığı'nın ilgi ve önceliklerinin somut göstergesini oluşturmaktadır. Tam da bu ilgi ve öncelikler kapsamında Beykoz ve çevresinin coğrafi bakımdan zirai özellikleri ele alınırken, sosyoloji sahasından bilim insanlarınca Beykoz kırsalında tarım uygulamaları da tebliğ konusu edilmiştir. Anılan bilim insanlarının ilgisi tarımla sınırlı kalmamış, hemşehri dernekleri, siyasi partilerin gençlik örgütlenmeleri, temsiliyet konuları etrafında da tebliğlerle sempozyuma önemli bir katkı sağlamışlardır.

Beykoz ve çevresi Eski Çağ, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinden gelen çok ciddi bir tarihi mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Bu çerçevede sempozyumda odaklanılan konular arasında kültürel miras konusu da önemli bir başlık olarak yer aldı. Tarih, sanat tarihi, mimarlık gibi alanlardan kültürel miras alanında uzmanlaşmış bilim insanları ve araştırmacılar sempozyuma ciddi katkıda bulundular.

Günümüz Beykoz'u tarihsel olarak esas itibariyle 19. Asır Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi sanayileşmesi etrafında oluşmuştur. Bilhassa Paşabahçe Şişe Cam, Beykoz Deri ve Kundura, Tekel gibi büyük sanayi ve üretim teşebbüsleri çağdaş Beykoz'u oluşturan en önemli dinamiklerdir. Bir yanıyla bu sanayi teşebbüsleri Beykoz'u üretmiştir diyebiliriz. Tam da bu anlamda çağdaş Beykoz'u var eden bu sanayileşme döneminin tanıklıklarını ve Beykoz'un toplumsal hafızasını açığa çıkarmak anlamında bu dönemi yaşamış Beykozluları geniş bir katılımla Beykoz 2020 Sempozyumu'nda dinlemek ve bu tanıklıkları kayıt altına almak istemiştik. Ancak salgın şartları dolayısıyla düşündüğümüz bu toplumsal hafıza oturumlarını gerçekleştirmedik. Toplumsal hafıza oturumları biraz da Beykoz'a dair Beykozluların konuşmasını, onların deneyimlerini kayıt altına almaya yönelikti. Bu kıymetli tanıklıkları, inşallah salgın şartlarının geride kalacağını ümit ettiğimiz 2021 Güzünde, Beykoz 2021 Sempozyumunda gerçekleştireceğimiz toplumsal hafıza oturumunda kayıt altına almak istiyoruz.

Sempozyumda çok emek var. Yoğun bir çalışma süreci yaşandı. Çalışmalarda herhangi bir aksamaya meydan verilmeksizin her şey vaktinde ve kusursuz diyebileceğimiz bir düzenlilikte gerçekleştirildi. Mutfağın işleyişinde öncelikle Başkanlık İdari Personeli, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ve Sn. Basri Akdemir'in titizlikle bütün bir sürece sahip çıkması önemliydi. Tertip heyeti adına çok teşekkür ederim.

Tertip Heyeti olarak çok sıkı çalıştık. Sürekli olarak konu / bildiri sahipleriyle temas halinde olduk. Tertip Heyeti üyelerine, Sn. Prof. Dr. Yücel BULUT'a, Sn. Prof. Dr. Enes KABAKCI'ya, Sn. Prof. Dr. Rahmi Deniz ÖZBAY'a, Sn. Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK'e buradan tüm emek ve mesaileri için çok teşekkür ederim. Bilim Kurulu ve Danışma Kurulu üyelerimizle birkaç kez toplandık, sempozyumun çerçevesini, odaklanılacak konularını ele aldık. Salgın şartları dolayısıyla toplantılarımız sınırlı sayıda gerçekleşti ama sürecin akışı üzerine sık sık istişarelerde bulunduk. Bilim Kurulu üyelerimize tüm destek ve katkıları için çok teşekkür ediyorum. Burada açılış oturumunda yer alan konuşmacılarımıza, Prof. Dr. Süha GÖNEY'e, Prof. Dr. Murat GÜL'e, açılış konuşmasında ifade ettiğim şekliyle Beykozlu, Beykoz'un çocuğu, öykü, anlatı ve romanlarında mekân olarak hep Beykoz'u anlatmış olan Doğan YARICI'ya çok teşekkür ediyorum. Süha GÖNEY Hoca, bütün sempozyum sürecini zihninde taşıdı, her daim neyin önemli olduğu konusunda sürekli olarak tertip heyetinin yanında oldu. Evet, burada itiraf edeyim, sempozyumu her şeyiyle üstlendi; kendisi, talebe ve meslektaşları ile her konunun derinlemesine işlenmesinde büyük bir hassasiyet gösterdi. Tertip Heyeti olarak kendisine müteşekkiriz. Son olarak sürecin en verimli biçimde yürümesi için sempozyuma hassasiyetle sahip çıkan Beykoz Belediyesi Başkan Yardımcısı Sn. Bünyamin KORKMAZ'a çok teşekkür ederim.

Beykoz Belediye Başkanı Sn. Murat AYDIN'ın ısrarlı talebi, ilgisi, sahip çıkması, sıcak takibi, sempozyumun odağına aldığı konuları tek tek ve olağanüstü ilgiyle ve heyecanla takip etmeseydi Beykoz 2020 Sempozyumu olmazdı. Kendilerine tertip heyeti adına çok teşekkür ederim.

Beykoz 2021 Sempozyumunda, 2021 sonbaharında dolu dolu bir sempozyumda görüşmek dileğiyle. Sağlıcakla kalın.

İyi okumalar.

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Murat Gül 19
İstanbul 'Planlanırken' Beykoz

Doğan Yarıcı 23
Boğaz'ın Akıntılarında Hayatı Öğrenmek

Önder Küçükerman 29
Camköy Vakfı Projesi Bir Hayal miydi yoksa Beykoz Dünyadaki Önemli Örneklerden Biri mi Olacaktı?

Süha Göney 35
Beykoz'un İktisadî Kalkınması Sosyal ve Kültürel Bakımdan da Desteklenmeli

BAŞLARKEN

Süha Göney 41
Beykoz Yöresi Planlamasına Dair Bazı Görüşler ile Öneriler

BEYKOZ'DA JEOLOJİK YAPI

Ahmet Ertek 55
Beykoz İlçesinin Jeomorfolojisi

Yüksel Örgün Tutay / Muhterem Demiroğlu 69
Hidrojeolojik ve Hidrojeokimyasal Açıdan İstanbul'un Su Kaynakları Elmalı Su Havzası (Beykoz) Örneği

Ecmel Erlat 85
Beykoz ve Yakın Çevresinde Sıcaklık ve Yağış Ekstremlerinde Gözlenen Değişmeler (1950-2019)

Sabah Yılmaz Şahin / Namık Aysal 101
Beykoz İlçesi (İstanbul) Temel Jeolojik Özellikleri ve Pontid Tektono-Stratigrafik Birliği İçerisindeki Konumu, KB Türkiye

Hüseyin Öztürk 127
Yerleşim Planlaması ve Kaynak ve Kent Sürdürülebilirliği Açısından Beykoz'un Jeolojisine Bir Bakış

ESKİ ÇAĞ'DAN 20. YÜZYILA BEYKOZ

Mustafa Hamdi Sayar 141
Eskiçağ Kaynaklarında Beykoz

Ebru Altan 147
Orta Çağ'da Beykoz ve Çevresi

Zekai Mete Bandırma 159
İstanbul'un Fethinden Sonra Beykoz ve Civarının Tarihî Gelişimi

Mehmet Ali Beyhan 175
Yakın Zamanların Beykoz'u

BEYKOZ'UN NÜFUS VE YERLEŞME COĞRAFYASI

Mehmet Akif Ceylan 197
Beykoz ve Çevresinde Yer ve Yerleşme Adlarının Değerlendirilmesi

Mehmet Bayartan 229
Temettuat Kayıtlarına Göre Beykoz'un Tarihi Coğrafyası

Aylin Yaman Kocadağlı 247
Beykoz'un Kırsal Mahalleleri

BEYKOZ'DA SANAYİNİN ÖYKÜSÜ

Kadir Temurçin 269
Beykoz (İstanbul) İlçesinde Sanayinin Gelişimi, Dağılışı ve Yapısal Özellikleri

İlhami Yurdakul 291
Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketinin Kuruluşu ve İçme Suyu Temin Projesi: Göksu Bendi (1888-1894)

Tolga Akay
Serdar Subay 311
Marmara Üniversitesi Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve Teknoloji Transferi: Beykoz Fabrikaları Örneği

Fuat Selim Ramazanoğlu 339
Kanlıca'dan Sosyolojik İzler

TURİZMİN ODAĞINDA BEYKOZ

Nuriye Garipağaoğlu 353
Beykoz ve Çevresinin Hava Kalitesinin Ortalamalar, Maksimumlar ve Limit Değerler Açısından İncelenmesi

Füsun Baykal 377
Beykoz'un Turizm Coğrafyası: Potansiyel ve Değerlendirme

Semra Günay Aktaş 401
Beykoz İlçesi İçin Doğa Temelli Alternatif Turizm Önerileri

BEYKOZ ORMANLARININ FONKSİYON VE EKOLOJİSİ

Hüseyin Barış Tecimen 435
Beykoz Ormanlarının Ekolojik Özellikleri ve Ekosistem Hizmetleri

Abbas Şahin 449
Ormancılık Araştırma Enstitüsü Beykoz Ormanlarının Fonksiyonları, Yararlanma Olanakları ve Sürekliliğini Tehdit Eden Faktörler

Ünal Asan 477
Beykoz'daki Tarihi Koruların Fonksiyonel Değerlerinin Hesaplanması ve Sürdürülebilir Çoklu Çevresel Faydalanma Anlayışına Uygun Olarak Planlanması

Serhun Sağlam / Ahmet Yeşil / Tufan Demirel / İnci Çağlayan 511
Anıt Ağaçlarda Risk Analizleri: Beykoz Korusu Örneği

BEYKOZ'UN BEŞERÎ COĞRAFYASI

Erol Kapluhan Burdur 529
Beykoz ve Çevresinde Ziraat Özellikleri

Ayşen Şatıroğlu 553
Kent Tarımı Açısından Alibahadır: Sizin Sebze Bahçeniz

Salih Ünüvar 566
Sözleşmeli Çiftçilik: Beykoz Örneği

Ali Gülüm 583
Ormana Terk Edilen Köpekler ve Kırsal Alandaki Değişimler: Beykoz Örneği

Bülent Ayberk 611
Beykoz'un Dereseki Köyünde Yoğunlaşan Sapçılık Mesleği

SOSYO-MEKÂNSAL OLARAK BEYKOZ'UN GELİŞİMİ

Mehmet Bayartan 628
Beykoz Şehri

Cemalettin Şahin 643
Anadoluhisarı Şehri: Yerleşmenin Kuruluşu ve Gelişimi

Zehra Ergül Kaya 667
Boğaziçi'nde Bir Prestij Mekân: Anadoluhisarı

BEYKOZ'DA CAM SANAYİ: GEÇMİŞTEN GELECEĞE

Önder Küçükerman / Jülide Edirne Erdinç 687
Beykoz-Paşabahçe "Camköy" Projesi

Fatih Damlıbağ 701
Modernleşen Osmanlı Cam Üretimi: Paşabahçe Şişe Fabrikası

EDEBİYATIMIZDA BEYKOZ

Serhat Demirel 717
Beykoz Âşığı Bir Şair: Cemal Süreya

Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek 731
Beykoz'un Karanlıkta Kalmış Romanı: Hacı Manuil

İlker Aslan 742
Doğan Yarıcı'nın Anlatılarında Bir Mekân Olarak "Beykoz"

Asiye Kakırman Yıldız 753
Beykoz'un Çocukları ve Çocuk Kütüphaneleri

19. YÜZYILDA BEYKOZ'DA GÜNDELİK HAYAT

Arif Kolay / Duygu Ateş 771
Beykoz'un İlk Karakolhaneleri

Şeyhmus Bingül 799
II. Abdülhamid Döneminde Beykoz'da Bulaşıcı Hastalıklar ve Bunlarla Mücadele Yöntemleri

Salim Aydın 815
Beykoz'da Tarihî Bir Şahsiyet: 7-8 Hasan Paşa ve Yalısı

Yücel Yiğit 851
Ali Rıza Öge'nin Hâtıralarında Beykoz

YOROS'TAN HİSAR'A: BEYKOZ'DA TARİH

Mehmet Hanefi Bostan 871
Fatih Döneminde Yoros (Beykoz) Kazası

Ayşenur Erdoğan 893
Osmanlı Arşiv Vesikaları Perspektifinden Anadoluhisarı'nın Kullanımı ve Korunması

Alfina Sibgatullina 911
Bazı Rusça Kaynaklarda Beykoz

BEYKOZ'DA SİYASAL HAYAT

Sevâl Baltacı 929
Parti "Alan"ında Gençlik Teşkilatları: Beykoz Örneğinde Nitel Bir Araştırma

Esen Kaygusuz 951
Sanayisizleşme Sonrası Hemşehri Dernekleri: Beykoz Örneğinde Bir "Tampon Mekanizma" Tartışması

Mehmet Emin Balcı / Amine Kübra Coşkun 969
Metropolde Yeni Taşra Temsilleri: Beykoz'da Çekilen Diziler Üzerine Göstergebilimsel Bir Analiz

Menderes Akdağ / Serhat Yetimova 985
Türkiye'de Koalisyonlar Döneminin (1973-1980)
Türk Basınında Beykoz Algısı

EĞİTİM ŞEHRİ OLARAK BEYKOZ

Meryem Kaçan Erdoğan / Seyfi Erdoğan 1001
Modernleşme Sürecinde Bir Eğitim Kurumu:
Beykoz Erkek Rüşdiye Mektebi

Merve Zayım 1027
Bir Üniversite Şehri Olarak Beykoz

Aynur Erdoğan Coşkun 1045
Beykoz'daki Üniversitelerin Beykoz'la İlişkileri

BEYKOZ'DA KENTLEŞME, DÖNÜŞÜM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Zeynep Günay 1059
Sanayi ve Nüfus İlişkisi Bağlamında 1930 Sonrası Beykoz'unun Kentleşme Süreci

Songül Güneş 1073
İstanbul Umûmi Meclisi'nde Beykoz Azalarının Faaliyetleri (1930-1938)

Tuğba Sarsılmaz / Erkan Avlar 1089
Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerinde Dönüşüm Odaklı Yaklaşımın Beykoz Projesi Üzerinden Örneklenmesi

Mine Topçubaşı / Mine Esmer / Ruba Kasmo 1113
Beykoz Yalıköy Merkez Mahallesi: Sürdürülebilir
Bir Kentsel Koruma için Mevcut Koşulların ve Önerilerin Değerlendirilmesi

BEYKOZ'DA TARİHÎ VE KÜLTÜREL MİRAS

Arzu Terzi 1133
Beykoz'da Padişahlık Makamına Ait Bir Mülk: Tokat Çiftliği

Seda Özen Bilgili / Selman Can 1151
19. Yüzyılda Beykoz'un Bağ, Bahçe ve Bostanları

Olcay Aydemir 1175
İstanbul'un Kırsal Bir Köşesi Olarak Beykoz'un Kültürel-Kentsel Miras Açısından Değerlendirilmesi

Sinem Serin 1183
Boğaziçi'nde Mermerden Bir Serdâb Köşkü:
Beykoz Mecidiye Kasr-ı Hümâyûnu

Cem Balcan / Z. Sena Güneş Kaya 1203
Paşabahçe'nin Kültür Mirası Potansiyeli ve Mahmut Bey Köşkü

BEYKOZ'UN MANEVİ İKLİMİ

Mehmet Erken / İbrahim Kibar 1223
Beykoz'da Üç İmam: Osman Akfırat, Şükrü Kibar,

İhsan Sedef
Fatih Köse 1245
Beykoz Halvetî Tekkeleri

Mehmet Cemal Öztürk. / Melek Kahraman 1267
Raûfîzade Abdurrahim Nesib Efendi Divançesi

Kaynakça

1. ARŞİV KAYNAKLARI

TC. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, Maârif Nezâreti Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi (MF.İBT)

BOA, MF.İBT, 140/1, 140/98, 149/44, 149/110, 149/112, 150/2, 150/18, 150/20, 150/128, 151/24, 151/109, 152/55, 155/86, 156/11, 156/71, 156/72, 156/86, 156/87, 156/117, 156/127, 157/45, 157/107, 168/116, 169/17, 169/84, 170/20, 170/111, 174/8, 174/23, 181/23, 182/35, 182/36, 182/64, 182/100, 184/9, 185/99, 188/79, 188/84, 190/100, 192/71, 199/46, 200/56, 201/9, 201/90, 201/109, 201/130, 203/91, 206/30, 206/62, 219/46, 219/87, 220/26, 220/42, 221/25, 222/97, 224/99, 228/9, 235/20, 235/94, 240/64, 244/84, 246/47, 248/54, 251/93, 261/18, 266/5, 266/16, 266/30, 271/18, 304/20, 306/11, 312/72, 316/63, 413/58, 426/97, 456/48, 513/28.

BOA, Maârif Nezâreti Mektûbi Kalemi (MF.MKT)

BOA, MF.MKT, 797/78, 798/71, 824/25, 854/20, 906/49, 965/50, 978/85, 1109/22, 1114/21.

BOA, Maliye Nezâreti Emlâk-ı Emiriyye Müdüriyeti (ML.EEM)

BOA, ML.EEM, 773/15, 827/31, 878/38, 953/9, 1174/24.

2. SALNÂMELER

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, H.1325 (1907), 63.Def'a, Dersaâdet 1322.

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, H.1326 (1908), 64.Def'a, Dersaâdet 1323.

Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, R.1327 (1911), 66.Def'a, Dersaâdet 1327.

3. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLERİ

Altınova, A. (2010). Osmanlı Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ adresinden edinilmiştir.

Demirel, M. (2014). Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri". *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 44-60.

Kanal, H. (2016). Sultan II.Abdülhamid'in Osmanlı Eğitimine Yaptığı Önemli Bir Katkı: Emlâk-ı Hümâyûn'a İnşa Edilen Okullar. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (*SUTAD)*, Güz 2016; (40), 151-176. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/25461/270313.

Kaya Doğanay, F. (2011). Tanzimât'tan Cumhuriyet'e Rüşdiye Mektepleri (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum). https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ adresinden edinilmiştir.

Kodaman, B. (1991). Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi, Ankara: TTK Yayınları, Türkçe

Öztürk, C. (2008). Rüşdiye. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA), 35, İstanbul, 300-303.

Tenger, S. (2005). Rüştiye Mekteplerinin Tarihi Gelişimi ve Din Eğitimi ve Öğretimi (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). https://tez.yok.gov.tr/ UlusalTezMerkezi/ adresinden edinilmiştir.

Yaltırak, C. & Alpar, B. & Altınok, Y. (2005, Kasım). Mürefte-Şarköy Depremi: Ganos Fayı'nın 9 Ağustos 1912 Depreminde Atımı, Kırık Uzunluğu, Büyüklüğü, Karakteri ve Aynı Yörede Olan Tarihsel Depremler. Aktif Tektonik Araştırma Grubu Altıncı Toplantısı (Atag-6) Bildiri Özleri, MTA Genel Müdürlüğü, Ankara.

Bir Üniversite Şehri Olarak Beykoz

Merve ZAYIM[1]

Özet

Yerleşme coğrafyasının iki temel basamağı olan 'Kır' ve 'Şehir' yerleşmesi, geçmişte ve günümüzde farklı alanlar tarafından kullanılmakta ve tanımlanmaktadır. Bu farklı alanların kullanımı özellikle şehir kavramının tanımında tam olarak birlik olmamasına neden olmuştur. Konu ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır ve benzer durum şehirleşme kavramında da geçerlidir. Ancak bilindiği gibi şehirleşme, birçok unsuru barındırmakta buna işlevsellik kazandırmaktadır. Şehirlerin ortaya çıkması, gelişmesi ve devamlılığının sağlanması, fonksiyonlarına bağlıdır. Şehirler sahip olduğu fonksiyonları sayesinde varlığını devam ettirir. Bu fonksiyonlar çeşitlilik gösterebileceği gibi, öne çıkan özel fonksiyonu da olabilmektedir. Örneğin; Antalya'nın turizm şehri olarak anılmasını sağlayan turizm fonksiyonu ya da Ankara'nın başkent olması nedeniyle sahip olduğu idari fonksiyonu öne çıkmaktadır. Elbette bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Üniversiteler de bu özel fonksiyonlardan biridir ve eğitim fonksiyonunun öne çıkmasına, o şehrin üniversite şehri olarak anılmasına neden olabilmektedir. Eskişehir buna en güzel örneklerden biridir.

1 Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğretim Elemanı, e-posta: mervez@istanbul.edu.tr

Üniversiteler genel anlamda ülke için özel anlamda ise bulunduğu bölge için oldukça önemli bir değerdir. Yüksek eğitim veren bir kurum olmanın yanı sıra sosyo-ekonomik anlamda da bölgenin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bulunduğu bölgenin şehirlileşmeye katkısı da şüphesiz ki akla gelmektedir. Üniversitelerin kurulması ve oraya çekilen nüfusla birlikte ekonomik anlamda gelişme kaydeden şehirler, kültürel anlamda da birbirini destekler duruma gelecektir. Bunun yanı sıra üniversitenin kurulmasına bağlı olarak gelişen şehirlerde beraber hayat tarzı da değişime uğrayacaktır. Yeni ve farklı işletmelerin açılması, mevcut öğrenci ve üniversiteye çalışmaya gelenlerin ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olacak ve buraya gelen nüfusun ihtiyaçları bu sayede karşılanacak; böylece buradan dışarıya gitme gereksinimleri de ortadan kalkacaktır. Yeni ve farklı işletmelerin, sosyal alanların, kütüphanelerin, spor tesislerinin, araştırma merkezlerinin vb. yerlerin şehre kazandırılmasıyla değişen sadece hayat tarzı olmayacak, mekânsal birtakım değişiklikler de yaşanacaktır. Üniversite faaliyetlerine bağlı olarak düzenlenecek akademik kongreler, sempozyumlar, konferanslar, çalıştaylar, münâzaralarla bunun beraberinde üniversiteye ve ilgili fakültelere bağlı olarak kurulan radyo ve televizyonlarla da sosyal ve kültürel hayat üzerinde söz sahibi olacaktır. Üniversiteler aynı zamanda kuruldukları şehrin eğitim seviyesine de doğrudan katkı sağlayacak ve şüphesiz kurulduğu yerde istihdam olanakları da sunacaktır.

Toplumların ekonomik ve sosyal kalkınmalarına katkı sağlayan üniversiteler, önemli eğitim kurumlarının başında gelmektedir. Nitelik bakımından donanımlı olması gereken üniversitelerin yapacağı katkı da kuşkusuz fazla olacaktır. Eğitimli ve donanımlı memleketin geleceğine maddi ve manevi katkı sağlayacak gençler yetiştiren en önemli eğitim kurumlarından olan üniversiteler, toplumun gelişmesi ve bu gelişmeyi de doğru yönde yönlendirme gücüne sahiptir. Uzun vadede gerçekleştirilecek bu gelişmenin tohumlarının atıldığı üniversiteler, aynı zamanda kültürel ve teknolojik gelişmelerin de ileri seviyelere taşındığı yerel ekonominin sosyal kurumlarıdır. Yerel ekonomi için son derece önem arz eden bir eğitim kurumu olan üniversiteler, sahip olduğu potansiyele bağlı olarak bunu geliştirebilir ve bu sayede ekonomiye daha çok katkı sağlayabilir. Üniversiteler sadece bilgi üreten ve bunu işleyen kurumlar değil, aynı zamanda bu bilgi birikiminin ve oluşan kültürel değerin gelecek nesillere aktarımını sağlayan mekânlardır. Bu yanıyla geçmiş ile gelecek arasında adeta bir köprü görevi görmektedir. Ayrıca üniversitelerin bilimsel faaliyetlerle birlikte bilgi birikimine yaptığı katkılar, bölgesel kalkınma sürecinde aktif rol oynamasıyla entegre olunca; şüphesiz ortaya çok daha güzel sonuçlar çıkacaktır. Bölgesel kalkınmada yönlendirici bir güç olması ve sahip olduğu imkânlarıyla bu sürece katılması, ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalarda bulunmasıyla, kalkınmada beklenen ivmeyi yukarıya taşıyacaktır. Ancak şu gerçek de unutulmamalıdır ki, üniversitelerin sağlayacağı yararlar hiç kuşkusuz kurulacağı mekânın altyapısına bağlıdır. Altyapısı eksik veya tamamlanmamış bir yerde üniversitenin kurulması beklenen olumlu sonuçları veremeyecek ve bu durum hayal kırıklığı yaşanmasına neden olacaktır. Bu nedenle böyle yerlerde kurulan üniversitelerin beklenen katkıyı verememesi kaçınılmazdır.

Çalışma sahamız olan Beykoz'da bulunan beş üniversitenin şehre katkısı yadsınamayacak durumdadır. Özellikle bölge halkı için önemli katma değer sağlayan üniversiteler, öğrencilere sundukları imkânlarla öne çıkmaktadır. Beykoz'un denizi, ormanı ve temiz havası buraya gelen öğrenciler için bir artı değerdir. Sahip olduğu bu sakin havası öğrenciler için hoş ve etkili bir çalışma ortamı da oluşturmaktadır. Beykoz halkının eğitime verdiği önemle birleşince üniversitelerin buradaki potansiyeli daha da artış gösterecek ve yeni kurulan üniversitelerin mevcut öğrenci sayılarının da artmasıyla şehir için eğitim vazgeçilmez bir unsur olacaktır. Burada kırsal yerleşmelerdeki zirai uygulama alanları, mevcut üniversiteler için bir avantaj sağlamaktadır. Bununla birlikte bölgede yapılan at yetiştiriciliği, eskiden beri ünlü olan yelkencilik ve kürek sporları gibi faaliyetlerin yeniden canlandırılması ve üniversitelerin bu konularda ilgili bölüm ve fakültelerinin kurulmasıyla da sağlayacağı katkı artacaktır. Bu gibi geliştirilmeye açık imkânlarının bulunması Beykoz'u gelecekte bir marka haline getirebilecek ve sağlayacağı sosyo-ekonomik katkıların yanı sıra kültürel anlamda da ivme kaydettirecektir.

Yapılan literatür çalışmaları, arazi çalışmaları ve bu çalışmalardan toplanan verilerin ArcGIS 10.2 programı ile işlenmesiyle oluşturulan haritalar ve swot analizi gibi tekniklerle anlatım zenginleştirilmiştir. Gerçekleştirilen incelemelerle şehir-üniversite ilişkisi, üniversitelerin şehirleşmeye olan etkileri ve çalışma sahamız olan Beykoz'da üniversitelerin şehre katkısı anlatılmaya çalışılacaktır. Bu çalışmalar sayesinde, şehirsel kullanım alanlarının üniversitelerden önce ve sonra olmak üzere değişimlerine bakılarak, şehrin gelecekteki potansiyeli ortaya konulacak, karşılığında ise var olan potansiyelinin nasıl değerlendirilebileceğine yönelik varılan sonuçlar da dikkate alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Şehir, Fonksiyon, Özel Fonksiyon, Üniversite Şehri, Beykoz, İstanbul.

Giriş

Üniversitelerin kuruldukları şehre ekonomik, sosyal, kültürel katkıları bulunmaktadır. Toplumu birçok açıdan etkileyen, katkı sağlayan eğitim kurumları içinde üniversiteler öne çıkmaktadır. Üniversiteler yaptıkları doğrudan veya dolaylı harcamalarla ve sağladığı istihdam olanaklarıyla da bulundukları şehrin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Üniversite sayesinde şehre gelecek olan yeni nüfus için yeterli miktarda kalacak yer ve hizmet alanlarının yapılmasıyla üniversiteler şehrin mekânsal kurgusuna etki etmekte, onu şekillendirmektedir. Şehirlerin mekânsal organizasyonuna olan bu etkileri şehrin hangi yönde gelişeceğine de etki etmekte, esas itibariyle üniversitenin kurulduğu alanda ve o alana doğru bir yayılış göstermektedir. Üniversiteye bağlı olarak şehirlerde hayat tarzı da değişmekte, buraya gelen nüfus şehirdeki kültürel ve sosyal hayatı da etkilemektedir. Bölgesel kalkınma anlamında da oldukça katkısı bulunan üniversiteler kuruldukları şehirlerde hayati önem kazanmaktadır. Birçok şehir için önemli bir gelir ve istihdam kaynağı yaratan üniversiteler, o şehrin "üniversite şehri" olarak anılmasına olanak tanımaktadır. Özel fonksiyon olarak eğitim fonksiyonunun öne çıkması o şehrin varlığını sürdürebilmek için beslendiği en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Diğer şehir fonksiyonları da buna bağlı olarak beslenmekte ve birbirini desteklemektedir.

Şehir, Şehirsel Fonksiyonlar ve Şehirleşme

"Şehir, küçük bir sahada büyük nüfus kütlelerinin birlikte bulunduğu, geçimini temin ettiği yerleşmedir. Şehir kamusal ve özel binaları, cadde ve sokakları, parkları vs. ile insan topluluklarının coğrafî peyzaj üzerinde hakkettikleri beşerî tesislerdir. Hemen belirtmek gerekir ki, bulunduğu muhit içinde şehirleri yalnız olarak ele almamak icap eder. Çünkü şehirler çevrelerinden tecrit edilmiş halde bulunan yerleşme noktaları değil; yakın çevreleri ve hinterlandları ile sıkı kültürel ve iktisâdî ilişkileri bulunan insan topluluklarının konsantrasyon sahalarıdır. Bu bakımdan denilebilir ki, bir şehrin büyüklüğü ve önemi; genellikle onun tesir sahasının, bilhassa iktisadî etki sahasının genişliği ve ehemmiyeti ile orantılıdır. Bazı şehirler ise kültürel etki sahalarının genişliği dolayısıyla önem kazanmakta ve geniş bir saha dâhilindeki insan topluluklarını kendine çekmektedir" (GÖNEY; 2019: 1).

Şehir birçok bilimin ortak konusu olmuş ancak ele alınış ve işleniş yönüyle farklılık göstermiş ve yapılan tanımları da buna göre değişkenlik göstermiştir. Kuşkusuz bu değişkenlik şehrin; çok yönlü olması, dinamik olması ve ayrıca bulunduğu konuma, bölgeye göre gösterdiği farklılık sebebiyledir. Şehrin çevresine karşı olan durumu (etki sahası), kendine has özellikleri neticesinde şekillendiğinden şehirler için dünyanın her tarafında kabul edilebilecek genel bir tanım yapmak mümkün olmayacaktır. "Şehir fonksiyonları esas itibariyle şehrin devamlılığını sürdürmesinde, gelişmesinde ve çevresiyle sürekli olarak iletişim halinde bulunmasında önemli bir yeri olan, şehirde ve çevresinde bulunan kaynakların doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayan, işlevler ve faaliyetler bütünü olup şehirlerin çevrelerine göre merkez olma özelliğini veren faktörlerden biridir" (BAYARTAN; 2002: 30-31). Şehirler, varlığını devam ettirebilmek ve etki sahasını işlevsel olarak tutabilmek için fonksiyonlara ihtiyaç duyarlar. Şehirlerde çeşitli olarak bulunan fonksiyonlar bir şehrin var olması ve bu varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardır. Fonksiyonların beslenmesi şehrin sürdürülebilirliği açısından oldukça hayatidir. Şehir fonksiyonları, her şehir için o şehre has bir özellik gösterir. Şehrin çevresiyle olan etkileşimi, çevresini ne kadar etkilediği ve çevresinden ne kadar etkilendiğine bağlı olarak bu fonksiyonlar çeşitlenmekte ve bu doğrultuda şekillenen şehir fonksiyonları hizmet sahalarını da belirlemektedir. "Birçok açıdan olduğu gibi fonksiyonel açıdan da çeşitlilik arz eden şehirler, bu durumları itibariyle çevreleriyle sürekli ilişki içerisindedirler. Dolayısıyla fonksiyonlar arttıkça şehirlerin etki sahası da artmaktadır. Ancak bu hizmetlerin çeşitliliği kadar fonksiyonların özelliği ve boyutları da önemlidir. Zira fonksiyonların şehrin çevresine nereye kadar etkili olduğu önemli bir husustur. Bir başka deyişle şehrin etki sahası büyük önem taşımaktadır" (BAYARTAN; 2003: 279). Şehirsel fonksiyonlar, esas itibariyle bir sistem dâhilinde ve kendi içinde bir döngü içerisinde bulunan, birbirine bağlı, zaman içerisinde şehrin çevresiyle olan ilişkilerinde gelişen, kimi zaman da değişen çeşitli hizmetlerdir (BAYARTAN; 2020).

Bir şehirde mevcut fonksiyonların sayısı büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan kentlerde fonksiyon çeşitliliği, daha fazla hizmet anlamına gelmektedir. Şehirlerin çevreleriyle ilişkilerinde mekânsal ve zamansal açıdan gelişimine önemli bir katkı sağlayan fonksiyonel özellikler büyük bir etkiye sahiptir. Bunlar içinde şehre özel bir durum kazandıran fonksiyonlar, aynı zamanda şehrin diğer fonksiyonlarının da gelişmesine zemin hazırlamaktadır.

Şehirsel fonksiyonlar Genel ve Özel Fonksiyonlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel fonksiyonlar;

i. İktisadî Fonksiyonlar

ii. İdarî ve Siyasî Fonksiyonlar

iii. Sosyal ve Kültürel Fonksiyonlar olmak üzere 3 temel grupta incelenmektedir.

Özel Fonksiyonlar ise;

i. Liman

ii. Üniversite

iii. Savunma vb. olarak öne çıkabilmektedir.

Bazı şehirlerde çeşitli şehir fonksiyonlarının yanında, bir fonksiyon daha önemli olabilmekte ve bu fonksiyonuyla öne çıkabilmektedir. Bu fonksiyona bağlı olarak şehir gelişmekte, kalabalıklaşmakta ve önem kazanmaktadır (GÖNEY; 2017: 92-93). Örneğin; Antalya'nın turizm şehri olarak anılmasını sağlayan turizm fonksiyonu ya da Ankara'nın başkent olması nedeniyle sahip olduğu idari fonksiyonu öne çıkmaktadır. Nitekim özel fonksiyonlara sahip olan şehirlerde, birçok faaliyet ve hizmet de bu fonksiyon sayesinde gelişir ve yürütülür. Özel fonksiyonlar içinde, eğitim alanında gelişme göstermiş ve o şehre katkısı yadsınamayacak şekilde olan yerlerde bulunan üniversiteler o şehre adını vererek "Üniversite Şehri" olarak anılmasına neden olabilmektedir.

Üniversite-Şehir İlişkisi ve Üniversite Şehirleri

Üniversite (Fransızca) TDK'ya göre; Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu, darülfünun anlamına gelmektedir.[2]

İnsanoğlunun bilme çabası, insanlık tarihi kadar eskiye inmektedir. İnsanların diğer canlılardan farklı olarak kültür yaratma kapasitelerinin olduğu ve bu yaratılan kültürün aktarımının sağlanması konusunda da son derece azimli oldukları görülmektedir. Kültürel mirasları sayesinde hayatta kalma çabalarını aktarma ve yeni nesillere yol, yöntem gösterme konusunda eksik kalmamaktadırlar. Bu sayede yeni nesillerin hayatlarını nispeten kolaylaştırmayı amaçlamaktadırlar. Bu açıdan bakınca eğitim kurumları da tarih boyunca bu amaca hizmet etmekteydiler. Nitekim birikimleri benimsemeden yeni bir şey ortaya koymak son derece havada kalacaktır. Bilgi birikimine sahip olarak ve üzerine yeni bilgiler ekleyerek nesiller boyu aktarımını sağlamak, çağlar boyu insanlığın temel amacını oluşturmuştur (ATASOY; 2018: 289-291). Bilim insanlığın en önemli uğraşlarından ve başarılarından biri-

2 (https://sozluk.gov.tr/erişimtarihi22.01.2020).

dir. Bir kurum olarak düşünüldüğünde üniversiteden daha da önem taşımaktadır (GOSSET; 1997: 104).

Üniversitelerin sağladığı ekonomik katkının yanı sıra bir şehrin gelişmesinde de anahtar rol oynadığı bir gerçektir. Ekonomik olarak gelişirken maddi boyutuyla, yapılan bilimsel ve çeşitli sanatsal faaliyetler de sosyal ve kültürel anlamda zenginleşmeye da katkı sağlamaktadır. Ancak bu gelişmelerin yaşanabilmesi için şehrin fiziki, ekonomik ve sosyo-kültürel alt yapı sistemlerinin de gereken yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Bu zeminin olmadığı yerlerde üniversitelerin şehre olan katkısı beklenen ölçüde gerçekleşememektedir (ÖZTÜRK, TORUN, ÖZKÖK; 2011: 145).

Üniversitelerin açılmasıyla birlikte şehre gelen nüfus için yeni hizmet alanları açılmakta ve var olanların da kapasitesi arttırılmaktadır. Bununla beraber istihdam alanı açılmakta ve şehrin mekânsal planlaması da buna göre şekillenmektedir. Hatta bazen şehrin büyüme yönü üniversitenin yer seçimi ile doğrudan ilişkili olabilmektedir. Mekânsal gelişimde doğrudan katkı yapan üniversiteler, yaptıkları bilimsel faaliyet ve çalışmalarla da bulundukları çevreye bilgi birikiminin artması konusunda yardımcı olmaktadır.

Üniversitelerin bölgesel kalkınmada doğrudan kilit ve aktif bir rolü olmasa da, genellikle yerel ekonomi için son derece önem arz etmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin hazırladığı raporda dört önemli alan göze çarpmaktadır.

i. Üniversitelerin amacı araştırma ve öğretim işlevine bağlı insan sermayesi gelişimi,

ii. Üniversitelerin kamu hizmeti rolü ile bağlantılı sosyo-kültürel gelişimi,

iii. Ekonomik canlanma ve ticari yenilik,

iv. Üniversitenin bölgenin kurumsal kapasitesine entegresi ile oluşan katkı

Ancak bu bahsi geçen dört maddenin birlikte olması ve iç içe geçmesi, bütünleşmesi ile üniversiteler, bölgesel kalkınma sürecinde sadece pasif bir rol yerine, aktif bir rol alabilirler (GÜNDOĞDU, ÖZKÖK; 2017: 82-83).

Kaynak: (OECD Raporu, 2011: 14)

Üniversiteler, bölgenin bilgi varlıklarının titiz bir şekilde değerlendirilmesine katkıda bulunurlar ve bölgenin uzmanlaşma stratejisi, yetenek ve yetkinliklerini de dikkate alarak üniversitenin kendi bölümlerinin katkısıyla yerel işletmelere de yol gösterebilirler (OECD, 2011: 14-16).

Yükseköğretim sürecinde olan nüfus, ilk olarak eğitim ve öğretim sürecinde yaptıkları harcamalarla, ikinci olarak nitelikli işgücü olarak üretim sürecine katıldıklarında yerel ve ulusal ekonomiye fayda sağlayacaklardır. Ayrıca eğitim faaliyetleri için kamu ve özel sektörün yaptığı harcamalar da yine yerel ve ulusal ekonomiye katkı sağlamaktadır. Üniversitenin doğrudan katkıları; doğudan istihdam ve doğrudan gelir olarak, dolaylı katkıları ise; yerel kurum ve kuruluşlardan çeşitli mal ve hizmet alımı yapılmasıdır. Bir başka söylenebilecek katkı ise üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin yaptıkları çeşitli harcamalardır. Bunlar kırtasiye, yurt, yiyecek, giyecek, eğlence sektörü, şehir içi ve şehirlerarası ulaşım olabilmektedir. Bununla birlikte üniversitede bulunan akademik ve idari personel de mal ve hizmet alarak özellikle yerel ekonomiye katkı sağlamaktadırlar (ÇATALBAŞ; 2007: 94-96). Ancak şu unutulmamalıdır ki sosyal ve kültürel merkezlerin (kafe, lokanta, tiyatro, sinema, bar, disko, kırtasiye gibi) plansız bir şekilde gelişim sağlaması, şehir içinde düzensiz ve gelişigüzel yayılmaya sebep olabilmekte ve bu durum da mekânsal gelişim ve değişimi etkilemektedir (AKENGİN&KAYKI; 2013: 520-521).

Hiç şüphesiz ki üniversitelerin kurulduğu özellikle küçük ölçekli şehirlerde hayat tarzı da değişmekte ve çeşitlenmektedir. Şehre gelen öğrenciler sayesinde yaşanan hareketlilikle beraber farklı kültürel faaliyetler de baş göstermeye başlamaktadır. Nitekim öğrencilerle beraber farklı yerlerden gelen akademik kadro da bu çeşitliliğe eklenmekte, şehrin özellikle sosyo-kültürel dinamiği buna göre şekillenmektedir. Bu da dışarıdan gelen nüfus için açılan kafe, sinema, tiyatro, eğlence mekânları hizmet sektörünü beslemekte ve canlandırmaktadır. Buna ek istihdam alanları da yaratılmakta, özellikle şehirde yaşayan insanlar için bir gelir kaynağı oluşturulmaktadır. Bu gibi hizmet sektörü alanlarının gelişmesi sayesinde buraya gelen nüfusu burada daimi tutmak, dışarıya göndermemek, her türlü ihtiyaç ve taleplerine yine aynı şehir içinde cevap vermek gerekmektedir. Böylece bu nüfusun dışarıya, başka şehirlere gitme ihtiyacı da ortadan kalkmış olacaktır.

Üniversiteler sadece bilginin üretildiği alanlar değil, aynı zamanda da var olan kültürel birikimin aktarıldığı ve sürdürülebilir hale geldiği mekânlardır. Üniversiteler ülkelerin beşeri sermayesine katkı sağlamakta ve nitelikli eleman yetiştirmektedirler. Üniversiteler ayrıca bu misyonuyla beraber bilgi üretiminin aktif olarak gerçekleştiği ve bilimsel faaliyetlere ışık tutan önemli eğitim kurumlarıdır. Üniversiteler öncelikle kurulduğu alanlar ile ilgili yapacakları bilimsel faaliyetlerle birlikte, bulundukları alandan soyut olmayacak ve onların ihtiyaç ve potansiyellerini incelemiş ve duyurmuş olacaklardır. Özellikle yerel ve ulusal destek açısından bu misyonunu kullanması daha sonra buna ek olarak sanayi-endüstri bağlantısıyla bu elde edilen bilgi ve deneyimi sürdürülebilir ve kullanılabilir hale dönüştürmesi de son derece hayati önem taşımaktadır. Bilginin var olması elbette önemlidir ancak bunun kullanılabilir olması daha fazla önem arz etmektedir. Bilgiyi üreten üniversiteler, bu bilgilerin farklı sektörlerle entegre olarak hayata geçirilmesi ve kullanıla-

bilir olmasıyla bilim, teknoloji, sanayi alanlarına da büyük katkılarda bulunacaktır. Nitekim üniversitenin kurulacağı yerde, o bölgenin öne çıkan özellikleri de değerlendirilmeli ve bu doğrultuda adım atılmalıdır. Örneğin turizm fonksiyonun öne çıktığı bir yerde kurulacak olan Turizm ve Otelcilik gibi bir fakülte, bölge ihtiyacına hitap edecektir.

Şehirlerde Kültürel fonksiyonlar açısından önemli bir kriter olarak bilinen ve eğitim hizmetlerinin önemli bir ayağını oluşturan üniversiteler, şehirlerde yapmış oldukları etki nedeniyle şehirle bağdaşarak hizmet vermiş olduğu şehirlerin "Üniversite Şehirleri" olarak tanımlanmalarına olanak sağlayabilmektedirler. Üniversite ve yüksekokulların yer aldığı, edebi ve sanat kongrelerinin düzenlendiği, müzik festivallerinin yapıldığı, konferansların tertip edildiği şehirlere "Üniversite Şehirleri" denilebilmektedir. Üniversite şehirlerinde yüksek seviyede eğitim yapılmakta ve genellikle uzak mesafelerden gelen öğrenciler tarafından istifade edilmektedir. Üniversite şehirleri eğitim açısından son derece ileri seviyede olup, ulusal hatta uluslararası özelliğe sahiptir. Elbette üniversite olan her şehri üniversite şehri olarak ele almak doğru değildir. Gerçekten "Üniversite Şehri" olan yerlerde bariz şekilde üniversiteler şehirde söz sahibi ve şehre hâkimdir. "Üniversiter hayat" denilen bu durum, esas itibariyle küçük şehirlerde daha açıkça hissedilir. Bu şehirlerde henüz yoğun sanayi ticari faaliyetler şehir içerisine çok fazla sokulmamış durumdadır. Üniversiter hayatın kendine has özelliklerini olumsuz etkilememesi için bu tarz faaliyetler şehir dışında tutulur. Böylece bu faaliyetlerin meydana getireceği birtakım rahatsızlık ve gürültülerden de uzak tutulmuş olur (GÖNEY; 2019: 225-228).

Türkiye'de üniversitelerin gelişimine bakıldığında; Üniversite birimi olarak Türkiye'de 1950 yılına kadar İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi bulunmaktadır. Anadolu'da (İstanbul, Ankara, İzmir dışında), ilk üniversite Trabzon'da 1955 yılında KATÜ, 1957 yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesi kurulmuştur. 1970'li yıllar sonrasında özellikle politik sebeplerle üniversite kurulmaya devam edilmiştir (ÖZTÜRK, TORUN, ÖZKÖK; 2011: 148-149). Şehirlerde üniversitelerin kurulmaya başlaması, şehirlerin göç alma konusundaki çekici bir unsurunu da oluşturmuştur. Dolayısıyla 1950 sonrası artan kırdan kente göçü tetikleyici bir unsur da üniversiteler olmuştur.

Türkiye'de üniversiteler genel olarak, kitlesel eğitim veren yükseköğretim kurumlarının, çeşitli vakıf ve özel üniversiteleridir (ÇATALBAŞ; 2007: 94).

Beykoz Hakkında

İstanbul'un ilçelerinden biri olan Beykoz, Çatalca-Kocaeli Bölümü'nde Kocaeli Yarımadası'nın batısında yer almaktadır. Kuzeyden Karadeniz, doğudan Şile ilçesi, batıdan İstanbul Boğazı ve güneyden ise Ümraniye, Üsküdar ve Çekmeköy ile sınırlanmaktadır. Göksu, Riva ve Küçüksu dereleri ve bunların kolları tarafından parçalanmıştır. İklim tipi olarak ise Geçiş İlkim Tipi özelliği göstermekte ve meşe, gürgen, kayın, kestane gibi ağaçların oluşturduğu orman alanları yer almaktadır. Bitki örtüsü açısından zengin olan Beykoz, İstanbul'un önemli akciğerlerinden biridir.

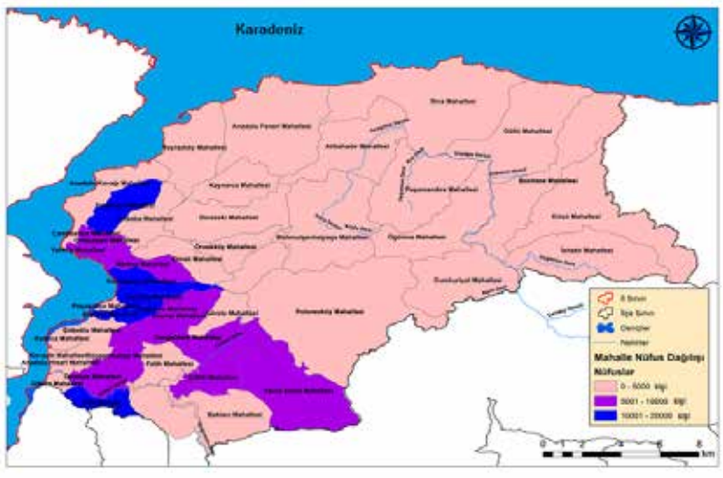

Harita 1: Beykoz'un Konumu

Tarih boyunca çeşitli açılardan önemli bir konumda olan İstanbul'da, Boğaz'ın hemen yanında bulunan Beykoz, oldukça önem arz etmiştir. Nitekim yapılan araştırmalar ve var olan kalıntılar da bunu kanıtlar niteliktedir. Uzun bir geçmişe sahip olan Beykoz tarihine ilişkin bilinen ve en eskisi olduğu düşünülen yapı Yuşa Tepesindeki Apollon Tapınağı benzeri yapılardır. Ancak örgütlü bir toplumsal hayatın başlangıcı olarak Traklar'ın adı geçmektedir (Strabon; 2012: 15-16). Beykoz'un bilinen en eski adı Amikos'dur. Rumlar tarafından "Amya" ve "Ameae" diye adlandırılan Beykoz'un eski adı, Bithinya Kralı Amykos'tan gelir. Bazı eski Türkçe belgelerde Beykozu veya Beykos şeklinde geçen köyün adının bey kelimesiyle "ceviz" anlamındaki koz kelimesinin birleşmesinden veya yine bey kelimesine "köy" anlamındaki kos'un eklenmesinden ortaya çıktığı düşünülmektedir (https://islamansiklopedisi.org.tr/bogazici:erişimtarihi:05.05.2020).

Roma Döneminde savunma amaçlı yapılan Yoros Kalesi, bölgenin savunma açısından da ne kadar elverişli ve önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Osmanlı döneminde ise padişahların av yaptıkları yerlerin başında gelen Beykoz, günümüzde de gerek doğal bitki örtüsü, gerekse de sahip olduğu temiz havasıyla oldukça cezbedicidir. Padişahların av merakı sayesinde bugün birçok köşkün yer aldığı Beykoz, ziyaret edilecek kültürel miras alanlarına da sahiptir. Aynı zamanda padişahların yazlık saray ve bazı devlet erkânının konakları da burada bulunmaktadır.

2012 yılında çıkan Büyükşehir Kanunu ile birlikte köylerin de mahalle statüsüne geçmesiyle, 45 mahalleden oluşan Beykoz'un toplam yüzölçümü 313 km^2, 2019 yılına ait toplam nüfusu ise 248.260'dır (Tüik, 2019).

Harita 2: Beykoz'da Nüfusun Mahallelere Göre Dağılışı

Beykoz'da Yer Alan Üniversiteler ve Üniversite-Şehir Etkileşimi

Beykoz'da beş adet üniversite bulunmaktadır. Bunlar;

i. Beykoz Üniversitesi (Kavacık Mahallesi),

ii. İstanbul Medipol Üniversitesi (Kavacık, Göztepe Mahalleleri),

iii. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Spor Bilimleri Fakültesi/Siyasal Bilgiler Fakültesi (Göksu Mahallesi),

iv. Türk-Alman Üniversitesi (Merkez Mahallesi),

v. Bezmialem Vakıf Üniversitesi Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji Enstitüsü (Yalıköy Mahallesi)'dür.

Beykoz Üniversitesi; Yalıköy Mahallesi'nde Türkiye Lojistik Araştırmaları ve Eğitimi Vakfı (TÜRLEV) tarafından, lojistik sektörüne nitelikli insan yetiştirme, bilimsel faaliyet ve katkılarda bulunmak amacıyla, 2008 yılında Beykoz Lojistik Meslek Yüksekokulu'nun kurulması ile temelleri atılmıştır. 7 Eylül 2016 tarihli ve 29824 Sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak kuruldu. 2008 yılında kurulan Beykoz Lojistik Meslek Yüksekokulu da tüzel kişiliği sona erdirilerek Beykoz Üniversitesi'ne bağlandı. Üniversite ilk öğrencilerini 2017-2018 akademik yılında almaya başlamıştır (https://www.beykoz.edu.tr/erişimtarihi:15.06.2020). Bugün bünyesinde 55 olmak üzere 14 yüksek lisans, 19 lisans, 22 ön lisans programı sunulmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 4059 olan üniversitede, 103 öğretim üyesi, 185 öğretim elemanı, 77 idari personel yer almaktadır (2019 yılı Faaliyet Raporları, BÜ).

İstanbul **Medipol Üniversitesi;** Beykoz Kavacık'ta Güney ve Kuzey olmak üzere 2 kampüsü yer alıyor. Fatih Sultan Mehmet Köprüsü›nün Anadolu Yakası ayağında, köprünün hemen çıkışında yer alan Kavacık Kampüsleri, Beykoz Ormanlarının yanında bulunmaktadır. Türkiye Eğitim Sağlık ve Araştırma Vakfı tarafından 2009 yılında İstanbul ilinde kurulan vakıf üniversitesidir. Üniversitenin kurulmasına ilişkin karar 7 Temmuz 2009 tarih ve 27281 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Kurucusu Dr. Fahrettin Koca'dır. Kavacık'ta bulunan kampüsünde; 11 fakülte, 5 meslek yüksekokulu yer almaktadır. Toplam 27517 öğrencisi bulunan Kavacık Kampüsü oldukça kalabalık bir öğrenci grubuyla eğitimine devam etmektedir (İMÜ, 2020).

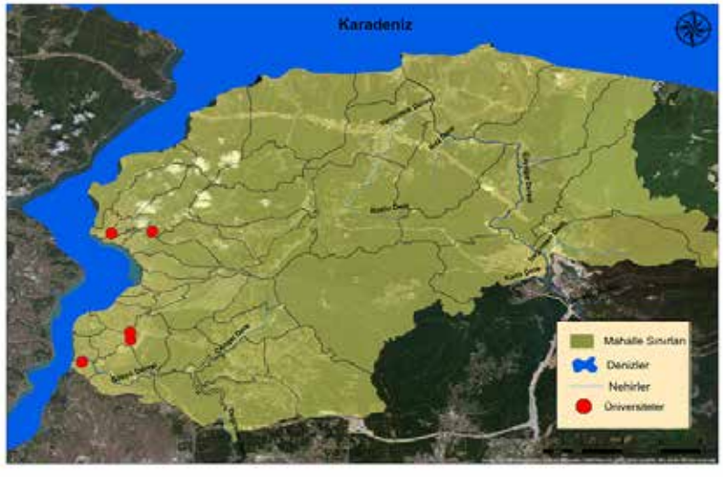
Marmara Üniversitesi; Beykoz sınırları içerisinde üniversitenin Anadolu Hisarı Kampüsü bulunmaktadır. Göksu Mahallesi'nde yer alan üniversitede Spor Bilimler Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu faaliyet göstermektedir. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde toplam 73 akademik personel görev yapmakta ve 1810 öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır. Spor Bilimleri Fakültesi bünyesinde toplam 67 akademik personel bulunuyorken, toplam öğrenci sayısı 1302'dir. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda toplam 52 akademik personel bulunmakta olup toplam öğrenci sayısı 2875'dir (https://sgdb.marmara.edu.tr/dosya/sgdb/raporlar/faaliyetraporlari/2019/erişimtarihi27.10.2020).

Türk-Alman Üniversitesi; Türk yükseköğretim mevzuatına tabi olan ve Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşmaya dayanarak kurulan bir devlet üniversitesidir. Merkez Mahallesi'nde yer alan üniversite, 10 Nisan 2010 tarihinde *Resmi Gazete*'de yayınlanan 5979 Sayılı kanunla kurulmuştur. Üniversitede başta Almanca olmak üzere birçok dilde eğitim verilmekte olup çok dilli (multilingual) bir özelliğe sahiptir. Bünyesinde 5 fakülte, 1 yüksekokul ve 2 enstitü bulunmaktadır. 13 lisans, 10 yüksek lisans ve 4 doktora programı bulunmaktadır. Yaklaşık 2500 öğrencisi bulunan üniversite, Almanya'da eğitim ve staj imkânı sunmaktadır (http://3fcampus.tau.edu.tr:erişimtarihi27.10.2020). Üniversite faaliyetleri, Almanya'daki 37 üniversitenin oluşturduğu özel bir konsorsiyum ile iş birliği için yürütülmektedir. Bu iş birliğinin bir gereği olarak da TAÜ öğretim üyelerinin en az 1/3'ü Alman öğretim üyelerinden oluşturulmaktadır (ALPAYDIN&ÜLKER; 2020: 684).

Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji Enstitüsü; 2014 yılında açılan enstitü, restore edilen bir askeri kışla binasında yer almaktadır. Tarihi Beykoz Kışlası olarak da bilinen binada kurulan enstitüde biyolojik, genetik ve kanser araştırmaları yapılmaktadır. Yalıköy Mahallesi'nde yer alan ve 2018 yılında altyapısını tamamlayan Yabbe'de 6 tam zamanlı öğretim üyesi ve yaklaşık 30 araştırma personeli görev almaktadır. Toplam öğrenci sayısı ise yaklaşık 26'dır.

Üniversitelerin şehir ile olan ilişkisi, kuruldukları şehirlere, bölgelere ve kurulan üniversitenin özelliklerine göre değişiklik arz etmektedir. Kuruldukları yerlerde yaptıkları değişim sadece demografik yönden değil, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı da etkiler düzeydedir. Ayrıca üniversitenin yer seçimi ile başlayan kurulma süreci devamında buna bağlı olarak mekânsal değişimi de etkilemektedir. Birbirine

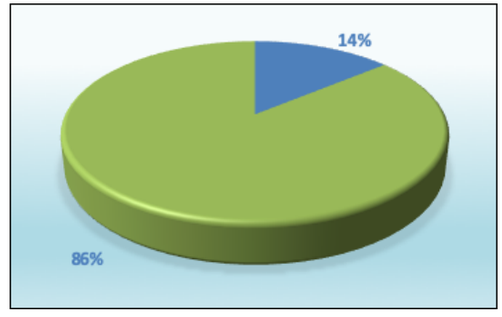
bağlı olarak süregelen bu değişimler şehrin çehresini değiştirmekte ve fonksiyonlarına da etki etmektedir. İstanbul'un gözde yerlerinden biri olan Beykoz'da özellikle son zamanlarda açılan üniversitelerle birlikte hiç şüphesiz üniversite şehri olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Sahip olduğu temiz havası, nispeten İstanbul içinde sakin temasıyla buraya gelen ve gelecek öğrenciler için bir cazibe merkezi oluşturmaktadır.

Harita 3: Beykoz'da Bulunan Üniversitelerin Dağılışı

Harita 3'te de görüldüğü gibi sahile yakın yerlere kurulan üniversiteler aynı zamanda nüfusun burada yoğun olarak yaşadığı yerlerdir (Bkz Harita 2). Üniversiteler genel olarak büyük kampüs alanları olarak şekil almışlardır. İçinde kütüphanesi, kafeleri, spor ve sosyal alanları, yurtları bir aradadır. Üniversite için Beykoz'a gelen öğrenciler için her şeyin bir arada sunulması ve Beykoz'un konumu itibariyle sahile olan yakınlığı öğrencileri burada tutan en önemli etkenlerdendir. Keza ulaşımda yakın zamanda iyileştirilen koşullar da yine öğrenci dostudur. Buradaki öğrenci yoğunluğuna bağlı olarak açılan kafeler, sinemalar, kültür alanları ve çeşitli yemek yerleri, lokantalar bölge halkı için ekonomik getiri ve istihdam alanı sağlamaktadır. Yapılan gözlem ve araştırmalar sonucunda Beykoz'un sahip olduğu potansiyel, mevcut şartlarda Üniversite Şehri olarak anılmasına olanak sağlamaktadır. Çevresiyle dost mekânların sayısının artması, çevre bilincinin gelişmesi, buraya gelen öğrenciler için de sağlıklı ve sakin çalışma ortamı oluşturuyor olması Beykoz'un gelecekte daha da öne çıkacağını vurgulamaktadır. Nitekim buradaki üniversitelerin varlığı ile gelişmişliğin sembolü olan çağdaş eğitimin öncüleri olan yüksek eğitim kurumlarının yaratacağı uzun vadedeki etkilerine ışık tutacaktır.

Grafik 1: Beykoz'da Bulunan Üniversitelerin Öğrenci Sayısının İlçe Nüfusuna Oranı

Kaynak: İlgili üniversite birimleri, Tüik; 2019.

Grafik 1'den de anlaşılacağı üzere nüfusun önemli bir kısmı üniversite öğrencilerine aittir. Elbette buradaki üniversitelerdeki öğrencilerin hepsi Beykoz'da yaşamamakta, ancak öğrenim hayatları boyunca gün içerisinde Beykoz'da bulunmakta, çeşitli aktivitelerini de burada geçirmekte ve buradaki hizmetlerden faydalanmaktadır. Kütüphane, spor salonu, lokanta, kafe gibi mekânlar öğrencilerin çoğunlukla kullandıkları alanlardır. Bu sayıların gelecek yıllarda daha da artacağı öngörülmekle birlikte, artan ortam koşullarında iyileştirme ve geliştirmeye bağlı olarak üniversiteler nitelik ve nicelik bakımından önemli adımlar atacaktır. Değişen ve gelişen dünyadaki dinamikler takip edilerek oluşturulacak olan yenilikler, karşılığını öğrenci ve akademik ve idari personel olarak alacaktır. Yapılacak olan araştırmaların niteliksel önemi kuşkusuz üniversitenin bulunduğu ortam ve koşullara da ihtiyacı olan cevabı verecek, var olan potansiyeline yeni bir bakış açısı katacaktır. Bölgesel kalkınmada da bu ihtiyaçlar karşılandıkça önemli gelişmeler yaşanacaktır.

Beykoz'un sahip olduğu hem doğal özellik ve güzellikler hem de burada yaşayan halkın eskiden beri sahip olduğu entelektüel birikimle birlikte, öğrenciler için eşsiz bir çalışma ve araştırma ortamı sunmaktadır. Buraya özellikle dışarıdan okumak için gelen öğrenciler için bu konu önem arz etmektedir. Bölge halkının öğrenciye bakış açısı oldukça önemlidir ve bu karşılıklı uyum devam ettikçe mevcut potansiyeli değerlenecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Geçmişin sanayi toplumları yerini, bilgi ve bilişim çağı toplumlarına bıraktıkça, üniversitelerin de önemi gittikçe artmaktadır. Gelecekte daha da artacağı kuşkusuz olan bu kurumların bulunduğu şehirler, nesilden nesile kültürü de aktaracak, var olan bilgi birikiminin çoğalarak devamlılığını sağlayacaktır.

Eğitim kurumlarının bulunduğu bölgenin, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıyı değiştirmedeki rolü dışında mekânsal organizasyonunda da önemli rol oynamaktadır. Bulunduğu şehirlerde, nitelik ve nicelik bakımından katkı yapan eğitim kurumları içinde en önemli olanı hiç şüphesiz üniversitelerdir. Şehirlerde öğrenci ve üniversite çalışanlarının beklentileri, tercihleri doğrultusunda hayat tarzı da değişmekte ve gelişmektedir.

Üniversiteler sadece araştırma yapan eğitim kurumları değil, bulundukları şehirlerde ekonomik, sosyal, kültürel katkı ve etkileri olan önemli dinamiklerdir. Hiç şüphesiz bulundukları yerlerin demografik yapısına doğrudan etkilemektedirler. Ancak etkiler bununla sınırlı değildir. Mekânsal değişimin de itici gücü olmakta, ekonominin ise tamamlayıcı unsuru olmaktadırlar. Üniversitelerdeki öğrenci ve personele yönelik ihtiyaç unsuru oluşturan hizmet alanları da tamamlanacak ve böylece bu alanların şehir içinde kalmaları sağlanacak, bölge halkı için de yeni istihdam alanları oluşturacaktır. Sinema, tiyatro, kütüphane, lokanta, bar, kültürel merkezler, çay bahçesi, yurt, pansiyon gibi alanların sayısı ve sundukları hizmet kalitesi de artacaktır. Üniversite ile birlikte bölgenin eğitim seviyesi yükselecek, orta öğrenimini tamamlayan öğrenciler için seçenek oluşturacaktır. Elbette yaşanan bu değişikliklerle birlikte şehrin çevresi değişecek, bu değişiklik sadece mekânsal değişimle sınırlı kalmayacak, bilimsel etkinliklerin, kongrelerin, sempozyumların ve çeşitli aktivitelerin yapıldığı yerler haline gelecektir. Yaşanan bu canlanma ekonomi için de önemli bir kaynak oluşturacaktır. Ulaşım (özellikle şehir içi) iyileştirilmesi, hatta sadece öğrencilerin kullandığı hatlarda eğitim-öğretimin devam ettiği dönemlerde yaşanan artış da bir diğer önemli göstergedir. Beykoz'da bulunan otobüs seferleri de buna göre şekillenmekte, özellikle kalkış saatleri ve sıklıkları buna göre ayarlanmaktadır. Diğer büyük ilçelerden buradaki üniversitelere doğrudan ulaşım sağlayan pek çok hat bulunmaktadır. Üniversitelerin ülke için genel anlamı dışında bulunduğu bölgenin de büyüklüğü ve küçüklüğüne, alt yapısının tam olup olmamasına bağlı olarak etkileri değişmektedir. Bölgenin ekonomik durumu içinde öne çıkabilmesi buradaki diğer ekonomik fonksiyonların baskın olmaması ile ilgilidir. Gittikçe artan üniversite sayısı ilk başlarda kaliteyi azaltıyor gibi görünse de uzun vadede gerek rekabet gerek yapılan atılım ve yeniliklerle birlikte nitelik olarak da artacak ve potansiyelini genişletecektir.

Geçmişten günümüze önemli sayfiye ve mesire alanı olarak öne çıkan Beykoz, bu özelliğini hâlâ sürdürmektedir. Zengin orman alanları bunu destekler niteliktedir. İstanbul'un gözde yeşil alanları bölgenin büyük bir kısmını kaplamaktadır. İstanbul'un nefes aldığı önemli merkezlerinden biri olan Beykoz'da özellikle son yıllarda açılan üniversiteler ve buraya eğitim için gelen öğrenciler ve akademik, idari personelle birlikte daha da canlanmış ve kalabalıklaşmıştır. Öğrencilerin okuduğu üniversitelerdeki prestij arayışı, nispeten yaşanılacak alanın kalite ve özelliği de ön olana çıkmaktadır. Seçimlerini, aldıkları puan ve yetenekleri sonrasında mekâna göre yaptıkları bilinen bir gerçektir. Öğrencilere sakin, huzurlu, rahat bir doğal ortam sağlayan Beykoz'da üniversite faaliyetleri ile birlikte ön plana çıkmış ve buraya gelen öğrenci nüfusuna bakılarak tercih edilen üniversitelerin yer aldığı bir yer olmuştur. Üniversitelerin gerek akademik kadrosu, gerek sunduğu imkânlar ölçüsünde arz talep dengesinde öne çıktığı ve öğrencilerin birçok ihtiyacına cevap verebildiği görülmektedir. Nitekim bu okullarda okuyan öğrencilerin genel görüşleri Beykoz'da kalmak yönündedir ancak buradaki etkinlikleri zaman zaman yetersiz buldukları da olmaktadır. Bu amaç doğrultusunda burada öğrenim gören öğrenciler için ihtiyaçları doğrultusunda yeni hizmet alanları oluşturulması, var olanların ise daha da zenginleştirilmesi öncelikli amaçlardan biri olmalıdır. Nitekim bununla birlikte, sağlanacak imkânlar sayesinde de nüfusu Beykoz'a bağlayacak ve bölge halkı için de gelir kaynağı olmaya devam edecektir. Ticari hayatta yaşanacak canlılık, şehrin ekonomisine de yansıyacaktır.

Beykoz'daki üniversiteler için gerekli olan bir başka husus ise Ziraat Fakültesi eksikliğidir. Şüphesiz bulundukları yerin yerel ekonomik kaynaklarına yapacakları katkı hem üniversiteler hem de bölge halkı için oldukça önem arz etmektedir. Her ne kadar 2012 yılı itibariyle mahalle statüsünde sayılsalar da Beykoz'da hâlâ kırsal karakter gösteren yerleşmeler bulunmaktadır ve buradaki ekonomik gelirler tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Elbette küçük çapta yapılan bu faaliyetler bölge için önem arz etmektedir. Yapılacak bu fakülte ile birlikte bölge için bir katma değer oluşturacak ve üniversite işbirliği ile yeni kazanımlar elde edilecektir. Yine aynı şekilde bitki örtüsü bakımından da zengin olan Beykoz'da bulunması gereken bir Orman Fakültesi'dir. Yapılacak bu fakülte ile birlikte eşsiz güzellikte olan ve maalesef İstanbul'da çok az miktarda kalmış olan orman alanları için önemli bir değer oluşturacak ve korunmasına katkıda bulunacaktır. İlçe alanının toplam yüzölçümünün %72'sinin ormanlık alanlar ile kaplı olduğu düşünülürse; bunun ne kadar yerinde bir tespit olduğu anlaşılacaktır. Böylece bölge halkı için de yapılacak düzenleme ve çalışmalarla, ekstansif metotlar yerine entansif metotlarla işletme ve koruma şansı sunacaktır. Böylece koruması ve sürekliliği sağlanacak olan ormanlık alanları bilinçli şekilde orman işletmelerine olanak verebilecektir. Elbette yapılacak plan, uygulama ve yasal değişiklik sürecinde buradaki başta yerel yönetimlere oldukça fazla iş düşmekte olup hayata geçirilme noktasında karar verici durumunda olacaklardır. Mahalle statüsüne gelen ve birçok açıdan hâlâ kırsal özellik gösteren mahallelerde yaşayan insanlar için de gelir sağlayacağı aşikârdır. Nitekim buralarda rekreatif faaliyetler ve yapılacak düzenleme çalışmalarının yine orman işletmeleri tarafından ele alınması gerekecektedir. Böylece yaşanacak düzenlemeler daha kolay yürütülür. Ekolojik olarak uygun olacak ağaç türlerinin temini ve yetiştirilmesi de yine buradaki çeşitliliği artıracak ve zenginleştirecektir. Ayrıca zanaatkârlık anlamında da ahşap sanatının gelişmesine oldukça katkı sağlayacaktır. Milli Park ilan edilebilir ya da buradaki yerel işletme ve kurumlar Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile birlikte koordine olabilmelidir. Özellikle Örnekköy, Elmalı, Akbaba, Dereseki mahallelerini içine alan kısımda sahil şeridinde üniversite öğrencileri için alanlar yapılabilir ve bu sayede yükselen bir değer inşa edilebilir. Yine aynı şekilde su ürünleri ile ilgili bir fakültenin eksikliği çekilmektedir. Geçmişte İstanbul Üniversitesi'nin Su Ürünleri Fakültesi buradaydı ancak daha sonraları taşınarak Edebiyat Fakültesi'nin yanına getirildi. Bu durumda burada bir su ürünleri fakültesi, bölge ekonomisi ve koşullarına da destek olabilecek durumdadır. Bu konudaki eğitim ve araştırmalar üniversitenin şehrin mevcut durumuna katkı yaparak onu daha da ileriye götürmesine vesile olacaktır. Eskiden oldukça önemli olan ve günümüzde de canlandırılacak olan kürek ve yelkencilik spor faaliyetlerinin yoğunlaşması ve buradaki üniversitelerin de bunlara destek, uygun ortam ve kulüp oluşturması ile daha da canlanacak ve sporcu yetiştirecektir (GÖNEY; 2020: 27-32). Bununla birlikte bilindiği gibi Beykoz'da eski dönemlerden beri at yetiştiriciliği ve biniciliği için günümüzde üniversitelerde ilgili fakülte ve yüksekokulların açılması ile daha da gelişebilecek ve bir marka olabilecektir.

İstanbul şehir içi ulaşımında belirleyici ve yönlendirici etkilerden biri de üniversitelere ve yurt alanlarına, merkezlere olan ulaşımdır. Öğrenciler için özellikle merkezi alanlara ulaşım konusunda gerekli kolaylıklar ve imkânların sağlanması buradaki üniversiteler için önemlidir. Adeta sakin bir şehir tanımlamasına uygun olan Beykoz'dan İstanbul'un farklı yerlerinde oturan veya gezme görme amaçlı çıkmak isteyen öğrenciler için ulaşılabilirlik ön sıralarda gelmektedir. Küreselleşen dünyamızla birlikte ulaşılabilirliğin ne denli önemli ve hayati olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu gerçeklik bize üniversitelerin gelişen ve değişen dünya standartlarına olan uyumunun ve takibinin temelini anlatmaktadır. Günümüzde üniversitelerin üstlendiği araştırma üniversitesi, girişimci üniversite gibi statü ve konumlarla birlikte karşılığında ne sağladıkları ve bunları ne ölçüde hayata geçirdikleri dikkat çekici olmuştur. Yaşanan eğitim seviyesindeki yükselme öncelikle bölge ama en son ulusal ve uluslararası platformda yol göstericidir. İnsanlığın yoluna ışık tutan eğitim kurumlarının başında gelen üniversiteler, gelecekte bu misyon ve vizyonunu daha da genişletecek ve derinleştirecektir. Çünkü yaşadığımız dünya bundan daha azına kanaat getirmemeyi öğretmektedir.

Kaynakça

AKENGİN, H. & KAYKI, A. (2013) "Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa", Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 28, s:501-525.

ALPAYDIN, Y.& ÜLKER, H. (2020) "Beykoz İlçesinde Eğitim Alanındaki Temel Göstergeler ve Dönüşümler" Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı, s:671-696, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları:35, İstanbul.

ATASOY, F. (2018). "Bir Sosyal Kurum Olarak Üniversite, Bilim Zihniyeti ve Türkiye" Gazi Akademik Bakış Dergisi Sayı 23, Cilt 11, s: 289-316.

BAYARTAN, M. (2002). "Kentsel Fonksiyonların Ortaya Konmasında ve Değerlendirilmesinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanımı", Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri s:1-12, İstanbul.

BAYARTAN, M. "XIX. Yüzyılda Kütahya'nın Tarihi Coğrafyası" Cilt 1-2, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji Enstitüsü Görüşmeleri, 2020.

Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide, European Commission, 2011.

ÇATALBAŞ, N. (2007). "Üniversite-Yerel Ekonomi İlişkisinde Kutuplaşma Teorisi İyi Bir Model Olabilir Mi?", Selçuk Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel ekonomiler Özel Sayısı, s: 90-101.

GOSSET, O. (1997) "Üniversitelerin Misyonu" Çev: Bülent Üçpınar, Birleşik Yayıncılık, İstanbul.

GÖNEY, S. (2019). "Şehir Coğrafyası I" Beta Kitabevi, İstanbul.

GÖNEY, S. (2020). "Beykoz ve Çevresiyle İlgili Bazı Tespitler" Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı, s:15-38, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları:35, İstanbul.

GÜNDOĞDU, H.M.&M.K. (2017) "Kentsel Değişim-Dönüşüm Sürecinde Üniversitelerin Rolü "Kırklareli Üniversitesi Örneği", Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölge Kalkınmasına Etkileri, s:80-115, Umuttepe Yayınları.

İstanbul Medipol Üniversitesi Görüşmeleri, 2020.

Marmara Üniversitesi Anadolu Hisarı Kampüsü Görüşmeleri, 2020.

ÖZTÜRK, S.& TORUN, İ. & ÖZKÖK, Y. (2011) "Anadolu'da Kurulan Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Katkıları" Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 8, Sayı:16, s: 145-158.

https://islamansiklopedisi.org.tr/bogazici:erişimtarihi:05.05.2020.

https://www.beykoz.edu.tr/erişimtarihi:15.06.2020.

http://3fcampus.tau.edu.tr:erişimtarihi27.10.2020.

https://sgdb.marmara.edu.tr/dosya/sgdb/raporlar/faaliyetraporlari/2019/erişimtarihi27.10.2020.